

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) อยู่ในหัวเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยง การแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้น สังคมโลกจะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมากขณะที่ประเทศไทยมีข้อจำกัดของปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์เกือบทุกด้านและจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 นับเป็นจังหวะเวลาที่ท้าทายอย่างมากที่ประเทศไทยต้องปรับตัวขนานใหญ่ โดยจะต้องเร่งพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมให้เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกด้านเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยท่ามกลางการแข่งขันในโลกที่รุนแรงขึ้นแต่ประเทศไทยมีข้อจำกัดหลายด้าน อาทิ คุณภาพคนไทยยังต่ำ แรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่ององค์ความรู้ ทักษะและทัศนคติ สังคมขาดคุณภาพและมีความเหลื่อมล้ำสูงที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพการพัฒนา โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัยส่งผลให้ขาดแคลนแรงงาน จำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 และโครงสร้างประชากรจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ภายในสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ร่อยหรอเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นทั้งต้นทุนในเชิงเศรษฐกิจและผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชนในขณะที่การบริหารจัดการภาครัฐยังด้อยประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใส และมีปัญหาคอร์รัปชันเป็นวงกว้างจึงส่งผลให้การผลักดัน ขับเคลื่อนการพัฒนาไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เต็มที่ บางภาคส่วนของสังคมจึงยังถูกทิ้งอยู่ข้างหลัง (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564, หน้า 6)

จากแนวนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ที่เน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบยั่งยืน โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสภาวะที่ดีสำหรับคนไทยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ดังนั้นการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้ดี (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564, หน้า 4)

การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องเน้นไปที่การพัฒนาคนเพราะคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในชุมชนนั้น ๆ ปัญหาที่พบในชุมชนเกิดจากสาเหตุสำคัญ คือ ประชาชนไม่ตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะโครงการหรือกิจกรรม ไม่มีการดูแลรักษาสิ่งของที่เป็นส่วนรวมเพราะถือว่าตนเองไม่ได้เป็นเจ้าของ (จิรพรรณ กาญจนจิตตรา, 2538, หน้า 15 อ้างถึงใน นางสาวลักษณ ธรรมบำรุง, 2555, หน้า 2) ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน การเสริมสร้างรากฐาน ความเจริญมั่นคงให้แก่ประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม หรือด้านการเมือง เพราะเมื่อประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม มีวิธีการผลิตที่ดีกว่าเดิม ผลผลิตดีขึ้น รายได้สูงขึ้น การศึกษาดีขึ้น ชุมชนก็จะดีขึ้นตามไปด้วย ประเทศไทยประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบทซึ่งขาดความเจริญ การศึกษาไม่สูง มีปัญหาเรื่องความยากจนและประกอบอาชีพด้านการเกษตร การพัฒนาชุมชนควรเกิดจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์สูงสุด โดยความร่วมมือจากคนในชุมชน เพื่อครอบครัวที่อบอุ่น ไม่มีปัญหา ไม่มีการอพยพ ย้ายแรงงาน ไม่มีปัญหาเด็กขาดความอบอุ่นซึ่งอาจจะมีปัญหาอื่นตามมา เช่น ปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของประเทศและของชุมชน (จิรพรรณ กาญจนจิตตรา, 2538, หน้า 15 อ้างถึงใน นางสาวลักษณ ธรรมบำรุง, 2555, หน้า 2-3)

ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ เพื่อต้องการทราบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างกัน โดยคาดว่างานวิจัยครั้งนี้จะมีประโยชน์ทั้งต่อครอบครัว

และชุมชนของประชาชนในอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ และยังเป็นการส่งเสริมการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทาง วางแผนดำเนินการและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

คำถามของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ อยู่ในระดับใด
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคลหรือไม่
3. แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัย ไว้ดังนี้
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

ความสำคัญของการวิจัย

1. ให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
2. ให้ทราบถึงความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. ได้ทราบแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน และเป็นข้อมูลให้องค์กรที่เกี่ยวข้องได้นำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขต อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 59,217 คน (สำนักทะเบียน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ณ วันที่ 5 มีนาคม 2561)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขต อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 398 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973, p.127

อ้างถึงใน อรุณ จิรวัดณ์กุล, 2557, หน้า 26) และจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling)

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้

- 2.1.1 เพศ
- 2.1.2 อายุ
- 2.1.3 สถานภาพ
- 2.1.4 การศึกษา
- 2.1.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- 2.1.6 อาชีพ
- 2.1.7 รายได้ของครัวเรือน (ต่อเดือน)
- 2.1.8 ตำบล

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

การมีส่วนร่วมของประชาชน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980, pp. 213–218 อ้างถึงใน สว่าง วงศ์สุวรรณ, 2554, หน้า 23) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 12 ตำบล จำนวน 131 หมู่บ้าน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561 รวมเป็นระยะเวลา 1 ปี

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยได้แนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมของประชาชนของ Cohen and Uphoff (1980, pp. 213–218 อ้างถึงใน สว่าง วงศ์สุวรรณ, 2554, หน้า 23) ได้นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยได้ให้นิยามศัพท์เฉพาะคำที่เกี่ยวข้องไว้ ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน

การมีส่วนร่วมวางแผนร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของชุมชน

1.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของชุมชน โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจในกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ

1.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของชุมชน โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ

1.4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของชุมชน โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของกิจกรรมหรือโครงการที่ได้จัดทำขึ้นของชุมชน

1.5 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ของชุมชน โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ หลังจากที่ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว

2. ระดับการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการในขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งจะมีการเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยที่แตกต่างกันออกไป โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด การมีส่วนร่วมในระดับมาก การมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในระดับน้อย การมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด

3. ชุมชน หมายถึง ชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 12 ตำบล ได้แก่ ตำบลบึงกาฬ ตำบลวิศิษฐ์ ตำบลชัยพร ตำบลโคกก่อง ตำบลโนนสมบูรณ์ ตำบลค่านาดี ตำบลนาสวรรค์ ตำบลโป่งเปือย ตำบลโคกสี ตำบลหอคำ ตำบลหนองเล็ง และตำบลโนนสว่าง

4. ประชาชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

5. ปัจจัยส่วนบุคคล โดยทั่วไปประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ รายได้ของครัวเรือน และตำบล

5.1 เพศ หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศหญิง และเพศชาย

5.2 อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนับอายุเต็มปฏิทินไปจนถึงปีที่ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) อายุ 18 – 30 ปี 2) อายุ 31 – 40 ปี 3) อายุ 41 – 50 ปี 4) อายุ 51 ปีขึ้นไป

5.3 สถานภาพ หมายถึง สถานภาพการครองเรือนของประชาชนในเขตอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) โสด 2) สมรส 3) หม้าย/หย่าร้าง 4) อื่น ๆ

5.4 ระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาขั้นสูงสุดของประชาชนในเขตอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประถมศึกษา 2) มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. 3) ปริญญาตรี 4) สูงกว่าปริญญาตรี

5.5 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) จำนวน 1 – 2 คน 2) จำนวน 3 – 4 คน 3) จำนวน 5 – 6 คน 5) จำนวนมากกว่า 6 คน

5.6 อาชีพ หมายถึง อาชีพของประชาชนในเขตอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกร 2) เจ้าหน้าที่ของรัฐ 3) พนักงานเอกชน 4) อาชีพอื่น ๆ

5.7 รายได้ของครัวเรือน (ต่อเดือน) หมายถึง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนจากอาชีพ ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ไม่เกิน 10,000 บาท 2) 10,001 – 20,000 บาท 3) 20,001 – 30,000 บาท 4) ตั้งแต่ 30,001 บาทขึ้นไป

5.8 ตำบลที่อาศัยอยู่ หมายถึง ท้องที่ที่รวมหมู่บ้านหลายหมู่บ้านเข้าด้วยกัน ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ซึ่งมีทั้งหมด 12 ตำบล ได้แก่ ตำบลบึงกาฬ ตำบลวิศิษฐ์ ตำบลชัยพร ตำบลโคกก่อง ตำบลโนนสมบูรณ์ ตำบลค่านาดี ตำบลนาสวรรค์ ตำบลโป่งเปือย ตำบลโคกสี ตำบลหอคำ ตำบลหนองเล็ง และตำบลโนนสว่าง

6. การพัฒนาชุมชน หมายถึง การกระทำที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมตามกระบวนการอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ชุมชนดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ

7. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม หมายถึง วิธีการที่กำหนดขึ้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เพื่อใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ โดยการหาข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถ และผู้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่มีคุณภาพต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร